

Έχει κάποτε γραφεί (νομίζω από έναν σπουδαίο Γάλλο λόγιο) πως οι άνθρωποι χωρίζονται σε 2 κατηγορίες: αυτούς που **γράφουν** την ιστορία κι' αυτούς που απλά **την ζουν**. Εσύ στη ζωή σου απέδειξες ότι ανήκεις στην 1^η κατηγορία και αιωνία θα είναι η μνήμη σου!

Εμείς οι Κυθρεώτες σε αποχαιρετούμε σήμερα με πολλή αγάπη και προσωπικά νιώθω δέος που έτυχε να φύγεις από τα εγκόσμια τώρα πριν ολοκληρωθεί η περίοδος της δημαρχίας μου κι' έτοι στέκομαι τώρα μπροστά στο σειπτό σκήνωμά σου γι' αυτό τον πικρό αποχαιρετισμό. Από τώρα, αγαπημένε μας Θάσο, δεν υπάρχουν για σένα περιορισμοί, δεν υπάρχουν συρματοπλέγματα. Η ψυχή σου ελεύθερα μπορεί να πετά στην Κυθρέα μας, μπορεί να περιδιαβάσει εκεί στη γειτονιά σου στη Χαρδακιώτισσα, απέναντι από τη βεβηλωμένη σήμερα εκκλησία της Παναγίας. Σε παρακαλούμε να ικετεύεις μαζί με τ' αγαπημένα σου πρόσωπα τον πατέρα σου Κώστα, τη μητέρα σου Χρυσάνθη, τις δύο αδελφές σου Σοφούλα και Μαίρη, που θα συναντήσεις, είμαι βέβαιος γι' αυτό, εν σκηναίς αγίων και δικαίων, αλλά και μαζί με άλλους δημότες μας που έφυγαν με την πίκρα της προσφυγιάς, να συντημήσει ο Κύριος την περίοδο της δοκιμασίας μας και να φυσήξει σύντομα αέρας ελευθερίας "σ' τουν τον τόπον πον καμμένος τζι' εν θωρεί ποττέ δροσιάν".

Τη βεβαιότητα γι' απελευθέρωση, θα θυμάσαι, εξέφραζε κάποτε και ο πρώην Μάστρος σου στα βουνά, ο Σταυραετός του Μαχαιρά Γρηγόρης Αυξεντίου, λέγοντας πως και οι νεκροί, "έστω και κάτω από το χώμα, θα πανηγυρίσουμε μαζί με τους ζωντανούς".

Γένοιτο, καλό σου ταξίδι, καλή αντάμωση!

Θάσος Κ. Σοφοκλέους (1932-2023)

Απεβίωσε χδες, στα 91 του χρόνια, ο Θάσος Κ. Σοφοκλέους, από τα τελευταία εν ζωή ηγετικά στελέχη της ΕΟΚΑ. Ο εκλιπών, φοιτητής φυσικομαθηματικών το 1955, ανήκε στην ομάδα των δώδεκα Κυπρίων φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών που εγκατέλειψαν εθελουσίως τις σπουδές τους και κατέβηκαν στην Κύπρο για να συνδράμουν τον αγώνα της ΕΟΚΑ. Βγήκε ανάρτης στον Πενταδάκτυλο και διαδέχθηκε, στα 23 του χρόνια, κάτω από ιδιάζουσες συνθήκες τον Γρηγόρη Αυξεντίου, αναλαμβάνοντας τα καθήκοντα του τομεάρχη Πενταδακτύλου και αργότερα Κερύνειας. Συνελήφθη, ύστερα από προδοσία, τον Οκτώβριο του 1956, βασανίστηκε άγρια, και τον Δεκέμβριο του 1956, ύστερα από μια συνοπτική δίκη, άκουσε τον Άγγλο δικαστή να του επιβάλλει την ποινή της ισόβιας φυλάκισης.

Η φυλάκισή του έμελλε να διαρκέσει 29 μήνες, αφού απελευθερώθηκε, όπως όλοι οι κρατούμενοι και καταδικασθέντες αγωνιστές της ΕΟΚΑ, τον Φεβρουάριο

– Μάρτιο του 1959. Τον Φεβρουάριο του 1957 είχε μεταφερθεί, με άλλους οκτώ βαρμποινίτες αγωνιστές, στις βρετανικές φυλακές. Συνολικά στην Αγγλία και στη Σκωτία εστάλησαν σιδηροδρόσοι 31 συνολικά αγωνιστές της ΕΟΚΑ, με τελευταία αποστολή, τον Νοέμβριο του 1958. Για τον Σοφοκλέους και για άλλους 13 αγωνιστές, η επιστροφή στην Κύπρο θα καθυστερούσε μέχρι την ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας, τον Αύγουστο του 1960, καθώς θεωρήθηκαν «επικίνδυνοι» για τη μεταβατική περίοδο, και έτσι ουσιαστικά εξορίστηκαν στην Ελλάδα, με πρώτο προορισμό τη Ρόδο. Από εκείνη την περίοδο συνεργάστηκε στενά με τον Γ. Γρίβα-Διγενή, που είχε επιστρέψει στην Αθήνα και έκτοτε ανήκε στην ομάδα των αγωνιστών που διαφώνησαν με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και την πολιτική του.

Ο Θάσος έζησε για δυο χρόνια στις αγγλικές φυλακές Wormwood Scrubs και Maidstone. Από τα πανεπιστημιακά αμφιθέατρα βρέθηκε να συγκατοικεί πίσω από τα κάγκελα της φυλακής με κάθε λογής εγκληματίες και παραβάτες του ποινικού δικαίου, ιδιαίτερα επιθετικούς απέναντι στους «τρομοκράτες» της ΕΟΚΑ, και από τον ελεύθερο αέρα της αντάρτικης ζωής στον Πενταδάκτυλο και της γενέτειράς του Κυδρέας, κλείστηκε στα μπουντρούμια των αγγλικών φυλακών. Την πιο μεγάλη δοκιμασία πέρασε όταν έμαθε τυχαία και με αρκετή καθυστέρηση, από την ανάγνωση μιας κυπριακής εφημερίδας, τον θάνατο του πατέρα του. Τότε η απόσταση της Κυδρέας και του πατρικού του από το κελί των αγγλικών φυλακών, έγινε ακόμη πιο μακρινή και απάνθρωπη.

Μετά τον Αγώνα της ΕΟΚΑ πήρε το πτυχίο του από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, μετεκπαιδεύθηκε στην Αμερική, νυμφεύτηκε τη συγχωριανή του Φροσούλα Κατάμη, με την οποία απέκτησαν τρία παιδιά, και εργάστηκε στη Μέση Εκπαίδευση. Έγραψε δυο σημαντικά βιβλία για τη δράση του στην ΕΟΚΑ, το «Πόθος ελευθερίας (Αναδρομή στον Αγώνα 1955-1959)» (Λευκωσία 1989) και το «Χρόνια οδύνης. Το χρονικό ενός ισοβίτη αγωνιστή της ΕΟΚΑ στις φυλακές της Αγγλίας» (Λευκωσία 2015). Διετέλεσε βουλευτής Λευκωσίας με τον «Δημοκρατικό Συναγερμό» (1993-1996), και είχε συνεχή και έντονη δραστηριότητα, με ομιλίες, αρθρογραφία στον Τύπο, συνεντεύξεις, δημόσιες παρεμβάσεις, για να κρατηθεί άσβηστη η ιστορική μνήμη του Αγώνα του 1955-1959. Και παράλληλα, είχε πρωταγωνιστική και καθοριστική συμμετοχή στους Συνδέσμους Αγωνιστών ΕΟΚΑ τους οποίους προήδρευε μέχρι πριν από δυο χρόνια, στο Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα, στο ΣΙΜΑΕ, στη διεύθυνση του Μουσείου Αγώνος, κ.α. Πιο

άγνωστες, για τους πολλούς, ήταν οι καλλιτεχνικές και λογοτεχνικές του δραστηριότητες, που έχουν και αυτές άμεση σχέση με τον αγώνα της ΕΟΚΑ και την Κυθρέα: Ζωγράφιζε, έγραφε ποίηση και θεατρικά έργα, διάβαζε συνεχώς, ήταν ένας ευαίσθητος άνθρωπος που θυμόταν διαρκώς με συγκίνηση τους πεσόντες συναγωνιστές του, τους συντρόφους του στο αντάρτικο και στα δεσμοκτήρια των αποικιακών φυλακών.

Με τον Θάσο Σοφοκλέους συνδέθηκα στενά τα τελευταία 20 χρόνια, όταν ανέλαβα την οργάνωση των διαλέξεων και διάφορων συνεδρίων για την ΕΟΚΑ σε συνεργασία με το ΣΙΜΑΕ, τους Συνδέσμους Αγωνιστών και το Ίδρυμα Απελευθερωτικού Αγώνα. Ήμασταν φίλοι, του προλόγισα και του παρουσίασα το βιβλίο του, ήρθε πριν από δυο μήνες στην κηδεία του πατέρα μου με το μπαστούνι του, αρκετά καταβεβλημένος και αδύνατος. Γνώριζε πού συμφωνούσαμε και πού όχι, και σεβόταν απόλυτα την άποψή μου. Ήταν μια σημαντική προσωπικότητα κι ένας άνθρωπος με ακατάβλητη θέληση για ζωή, που είχε τεράστια προσφορά τόσο στον Αγώνα του 1955-1959 όσο και στη διατήρηση της ιστορικής του μνήμης. Από τα πολλά που θα έχω να θυμάμαι από αυτόν ήταν η συγκίνησή του κάθε φορά που μιλούσε για τους πεσόντες ή τους απαγχονισθέντες συναγωνιστές του και πρόσδετε με τρεμάμενη φωνή, «Τους ζηλεύαμε και παρακαλούσαμε τον Θεό να ήμασταν στη θέση τους»...

Ωρα σου καλή, «στρατηγέ Θάσο». Και καλήν ανάπαυση.

Πέτρος Παπαπολυβίου

Για τον Θάσο Σοφοκλέους

Κάθομαι και γράφω αυτά τα ελάχιστα για τον Θάσο, ένα μύθο της παιδικής μου ηλικίας στην Κυθρέα. Και σκέφτομαι πως όλοι εμείς μεγαλώσαμε με αυτές τις μυθικές και ηρωϊκές μορφές του αγώνος του 1955-59. Μαζί τους μεγαλώσαμε και μαζί τους νιώθαμε ώριμοι από νωρίς, χωρίς παιδική ηλικία, μετέχοντας στον ηρωϊσμό εκείνων των χρόνων. Ο Θάσος υπήρξε μια από τις ηρωϊκότερες μορφές της Κυθρέας για όλους εμάς εκείνα τα χρόνια. Η σύλληψή του, τα βασανιστήρια, η μάνα του που δεν τον αναγνώρισε έτσι που τον παραμόρφωσαν οι Άγγλοι βασανιστές, η δίκη του κι η φυλάκισή του στην Αγγλία. Μαζί μ' αυτά κι η ζωή του στο αντάρτικο με τον Γρηγόρη Αυξεντίου. Κι η καταδρομική επίθεση στον αστυνομικό σταθμό Λευκονοϊκού κι η παροιμιώδης ψυχραιμία τους. Κι έπειτα η άλλη καταδρομική επίθεση στο στρατόπεδο των Άγγλων στον Άγιο Αμβρόσιο. Κάποτε μου διηγήθηκε τη βραδιά που τον κυνηγούσαν οι Άγγλοι κι αυτός με ένα άλμα βρέθηκε στα κλαδιά ενός δέντρου. Έτσι τον έχασαν. Του έμεινε όμως ένα λευκό τσουλούφι στα μαλλιά, που έφυγε όταν πια γέρασε και άσπρισαν όλα του τα μαλλιά.

Ο Θάσος ανήκε στην ομάδα των φοιτητών που τα άφησαν όλα και κατέβηκαν στην Κύπρο, αφήνοντας τις σπουδές τους. Μια δράκα νέων, μια δωδεκάδα όλοι κι όλοι, που δεν δίτασαν, ΚΑΡΗ, Κύπριοι Αγωνιστές, Ριψοκίνδυνοι Ηγέτες. Όσα πέρασαν τότε κι όσα έζησαν είναι τελικά απερίγραπτα.

Θυμάμαι τον Θάσο όταν γύρισε πίσω, όταν όλη η Κυθρέα τον υποδέχθηκε εκεί στην είσοδο της κωμόπολης στο δρόμο με τα κυπαρίσσια, τον σήκωσαν στους ώμους ψάλλοντας πατριωτικά άσματα. Ακολούθησε η δοξολογία. Και ύστερα τον ακολουθήσαμε ως το σπίτι του. Κρατάω τη συγκίνησή του έτσι όπως έβγαζε τον πατέρα του, που κοιμήθηκε διαρκούντος του αγώνος.

Με τον Θάσο συναντηθήκαμε αμέσως μετά, όταν πια ήταν καθηγητής μαθηματικών στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Ένας άνθρωπος φιλικός, οικείος, ανθρώπινος. Κι αργότερα, δέκα χρόνια μετά, το 1973, υπηρετήσαμε μαζί στο Γυμνάσιο Νεαπόλεως και στο τότε προσφυγικό Γυμνάσιο Ακροπόλεως. Άγρια χρόνια και καιροί. Ήταν τότε που μιλούσαμε σχεδόν ψιδυριστά, καταδέτοντας την πίκρα και τον καημό μας. Και την αγωνία μας.

Ο Θάσος ήταν που με υποδέχθηκε στην είσοδο της Κυθρέας με την εκχειρία στις 23 Ιουλίου του 1974. Ήταν τότε που πήγα να δω, αν ήταν καλά οι γονείς μου. Δεν ξαναείδα ποτέ την Κυθρέα.

Για τον Θάσο δά μπορούσα να γράψω πολλά. Τις ευαισθησίες του, την τρυφερότητα της ψυχής του, τα εικαστικά και ποιητικά του ενδιαφέροντα. Κάποτε φρόντισα και το πρώτο του βιβλίο. Ερχόταν συχνά στο σπίτι μου, βγαίναμε εκείνα τα χρόνια μετά την εισβολή.

Η τελευταία μας εκτενής συνομιλία ήταν στις 3 Μαρτίου του 2023. Λίγο πριν φύγει. Στην τηλεόραση το τρισάγιο και όλα τα σχετικά στο κρησφύγετο του Γρηγόρη Αυξεντίου. Ο Θάσος άρρωστος πια, ανέβηκε στον Μαχαιρά με το μπαστούνι του. Κάθησε σ' ένα πεζούλι έξω από τη Μονή, δίπλα από το άγαλμα του ήρωος φίλου του και συναγωνιστή του. Του σταυραετού του Μαχαιρά Γρηγόρη. Δεν μπορούσε να φτάσει με τα πόδια στο κρησφύγετο.

«Με τον Γρηγόρη κοιμόμαστε πλάτη-πλάτη στο κρησφύγετο στον Πενταδάκτυλο», μου έλεγε κάποτε.

Ήταν τότε που τον πλησίασε μια κοπελίτσα ρωτώντας τον:

«— Είστε ο Θάσος Σοφοκλέους;

— Ναι, κόρη μου.

— Να σας ρωτήσω κάτι;

— Ρώτησέ με ό,τι θέλεις.

— Πώς νιώθετε σήμερα;

— Κλαίω, κόρη μου.»

Έτσι όπως έκλαιε την πατρίδα του ο τυφλός Νικηταράς, έξω από την εκκλησία στον Πειραιά, ένας επαίτης. Έτσι όπως έκλαιε ο Μακρυγιάννης, «σάπιος